

BLAGA & MISTERIJE

OBNOVE BAŠTINE

ORLANDO NA APARATIMA: u Dubrovniku traje operacija spašavanja Orlandova stupa

PIŠE: ANA MIČIĆ 28/11/2023, 23:44

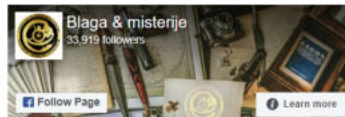
FOTO: HRIZ - Hrvatski restauratorski zavod / Ministarstvo kulture i medija / Javna objava

Orlandov stup u Dubrovniku po mnogočemu je poseban. Uz njega se vežu brojne legende i predaje, društvene aktivnosti, politički proglašeni i uredbi, ali i javna sankcioniranja kršitelja zakona. Njegova je izgradnja prije šest stoljeća jedan od najstarijih primjera uspješno provedene i dokumentirane javne nabave. Također je primjer uspješnog društvenog angažmana lokalne zajednice koja je još u 19. stoljeću vršila stanoviti pritisak na vlasti, u svrhu revitalizacije kulturne baštine. Danas je on primjer suradnje međunarodnog tima stručnjaka u svrhu očuvanja suvremenim konzervatorsko-restauratorskim metodama.

Legenda o Orlandu

Na dubrovačkom Stradunu ispred crkve sv. Vlaha stoji već šest stoljeća. Oblikom četvrtasti kameni stup visine preko pet metara u koji je sa stražnje strane uklesan dubok vertikalni žlijeb za zastavu. U njegovu je gotičku nišu s prednje strane uklesan lik s decentnim smješkom, u punoj ratnoj spremi, s uspravnim mačem u jednoj ruci i štitom u drugoj. Prikazuje Orlanda, legendarnog francuskog junaka izvornog imena Rolando, viteza u vojsci Karla Velikog.

Svih osam dijelova Pjesme o Rolandu u jednoj slici / Wikipedia Commons

Prema predaji, poginuo je 778. godine prelazeći Pireneje pri povratku iz Španjolske. Taj događaj inspirirao je nastanak najpoznatije francuske epopeje pod imenom "*Chanson de Roland*". Radi se o pjesmi pisanoj u formi epskog spjeva, koji se iz Francuske proširio Europom, a Rolando je opjevan u najvišem viteškom standardu onoga vremena. Preko Italije je došao i do Dubrovnika, gdje ga tadašnji kroničari oblikuju prema onodobnim prilikama.

Dubrovnik. Grad početkom 17. stoljeća, 1600-1650 / Hrvatska mjesto u grafickoj zbirci HDA

Prilagođena legenda tako kazuje kako je Orlando jednom zgodom s Dubrovčanima slavno potukao saracenske gusare kod Lokruma. Zauzvrat su mu zahvalni građani podigli spomenik. Otuda i nagađanja da je stup kakvog poznajemo danas postavljen na mjesto tog prvog uratka, iako nema konkretnih dokaza za to. Diskrepancija u tumačenju ovog epa se očituje u kronologiji događaja, ali je poslužio kao jedan od motiva za izradu kipa posvećenog upravo ovom francuskom junaku.

Spomenik u čast kralju

Ono što se faktografski bilježi jest da je Orlandov kip nastao kao svojevrsni *hommage* hrvatsko-ugarskom kralju Sigismundu Luksemburškom. On se nakon poraza od turske vojske u bitci kod Nikopolja 1396. godine sklonio upravo u Dubrovniku. Građani su ga dočekali u maniri vrhunskog domaćina, tako iskazujući naklonost njemu i hrvatsko-ugarskoj kruni.

Sigmund Luksemburški, ilustracija / Wikipedia Commons

Nakon što je u Dubrovniku proveo devet dana i bio ugošćen na najvišoj razini, kralj je tadašnjeg dubrovačkog kneza proglasio "vitezom zlatne mamuze" te mu darovao zlatnu ogrlicu, mamuze i sablju. Spomenuti titula i ovlasti su prenošeni na buduće kneževe u Dubrovniku. Time je priznao neovisnost Dubrovačke Republike od Venecije.

Smatra se da je kralj tada upoznao lokalno stanovništvo s praksom postavljanja Rolandovih stupova diljem Njemačke, a koji su ondje predstavljali slobodu i neovisnost.

Orlandov stup u Dubrovniku (desno) i Rolandov stup u Bremenu (lijevo) / Wikipedia Commons

Simbol slobode i neovisnosti

Rolandov stup je tako postao svojevrsni odgovor Mlečanima na njihove simbole vlasti- reljefne Markove lavove, koje su imali praksu postavljati u gradovima novoosvojenih teritorija. Zbog svog iznimnog strateškog položaja, teritorij Dubrovačke Republike bio je vrlo privlačan osvajački nastrojenim Mlečanima, ali i Osmanlijama. U nesigurnim vojno-političkim (ne)prilikama srednjeg vijeka Dubrovčani su tako mudro izabrali stranu kojoj će se prikloniti, uživajući pritom zaštitu, ali i razne druge pogodnosti koje im je osiguravala hrvatsko-ugarska vlast.

Dubrovnik. Grad početkom 17. stoljeća, 1600-1650 / Hrvatska mjesta u grafickoj zbirci HDA

Kako bi istaknuli slobodu i nezavisnost svoje Republike, ali i u Sigismundovu čast, dubrovačko vijeće 1417. nalaže izradu Orlandova stupa. Prema načelu vrlo sličnom javnoj nabavi kakvu danas poznajemo, posao je povjeren renomiranim majstorima kiparima.

Tako je Bonino di Jacopo iz Milana uz pomoć Antuna Dubrovčanina proces izrade priveo kraju u svibnju 1419. godine. Tada je stup postavljen na gradskom trgu ispred crkve. Smatra se kako je postavljen na mjesto prvotnog kamenog stupa iliti kara (od riječi "carrus"), inače stacioniranog na glavnom gradskom trgu, a koji je prije Orlandova služio za sramoćenje i kažnjavanje prijestupnika.

Zašto je Orlandov stup poseban?

Po uzoru na prethodnika, i Orlandov je stup imao sličnu namjenu. Bilježi se kako su se tamo prevaranti, urotnici i ostali kriminalci kažnjavali sakaćenjem, žigosanjem i ostalim surovim metodama te su ostajali tako privezani za stup satima, a ponekad i danima. Mimo toga, imao je i društveno-političku funkciju, pa je tako lokalnim vlastima služio kao platforma za komuniciranje raznih objava građanima poput najava događanja i svečanosti, tumačenja vladinih odluka, za javne dražbe i trgovanje.

Poslužio je i praktično. Naime, duljina lakta njegove desne ruke je tada označavala jediničnu mjeru za duljinu, poznatu kao "dubrovački lakat", uklesanu u podnožju stupa pod njegovim nogama, a iznosila je 51,2 cm.

Dubrovački lokat kao mjesto izvedeno iz Orlandoovog lokta / Wikipedia Commons

Posebnost dubrovačkog Orlando se očituje u izostanku grba na štitu, što je klasični prikaz njemačkih verzija ovog stupa. Umjesto toga, u njega je uklesan žlijeb za zastavu što nije pojavno na njemačkim primjercima. Ovaj stup je također jedan od četiri preostala sačuvana van Njemačke, ujedno i jedini sačuvan na području Sredozemlja.

Prva zabilježena restauracija spomenika

Do 1825. godine je licem bio okrenut prema istoku. Tada ga ruši orkanski vjetar i vlasti ga uklanjaju s Place. Pedeset godina je ležao pod svodom kneževa dvora. Lokalni rodoljubi su godinama intervenirali da se obnovi i vrati na mjesto. Naposljedku 1878. godine vlast popušta pod pritiskom građana. Orlandoov stup je ponovno postavljen na glavni gradski trg ispred crkve, pretpostavlja se nekoliko metara dalje od originalne pozicije. Otada je licem usmjeren sjeverno, kako stoji i danas.

N52 Zbirka fotografija, STAKLENI NEGATIVI BR. 96. Reprod.Akcija Buratove fotografije Orlando

Vjeruje se kako je željezna ograda platoa iznad Orlando tada obnovljena u neogotičkom stilu koji odgovara ornamentici samog stupa. U istom stilu je izrađena i postavljena ograda oko stupa, koja je nažalost uklonjena između dva svjetska rata. Tako je ovaj spomenik, inače zaštićeno kulturno dobro pod oznakom Z-7253, ostao na milost i nemilost vandalima. Tako je pri jednom takvom incidentu Orlandoov mač iskrivljen te je originalni mač zamijenjen replikom.

Posljedice duge izloženosti

Orlandoov stup je najstarija sačuvana javna skulptura u Dubrovniku iznad koje su se vijorile raznorazne zastave. Najpoznatija je ona dubrovačka s natpisom *Libertas*, koja je isticala neovisnost Republike, ali i individualnu slobodu pojedinca. Svi ti barjaci na visokim jarbolima su tijekom proteklih šesto godina bili na konstantnom udaru vjetrova te su se kontinuirano pojavljivale pukotine. U posljednje vrijeme postaju sve veće, što je zabrinulo i javnost i stručnjake.

FOTO: HRZ - Hrvatski restauratorski zavod / Ministarstvo kulture i medija / Javna objava

Razmatralo se potpuno uklanjanje stupa i njegova zamjena replikom, što je bila UNESCO-va direktna uputa još iz 2016. godine. Konkretno planiranje njegove restauracije, potaknuto brojnim apelima građana i stručnjaka, krenulo je 2018.

Akcija spašavanja

Najprije je provedeno 3D skeniranje postojećeg stanja. Zatim je oko Orlandova stupa podignuta skela zbog umanjivanja rizika od daljnjih oštećenja te je istraženo kakvi su se zahvati na Orlandovu stupu obavljali ranije. To je bilo nužno kako bi se Orlandov stup mogao stabilizirati.

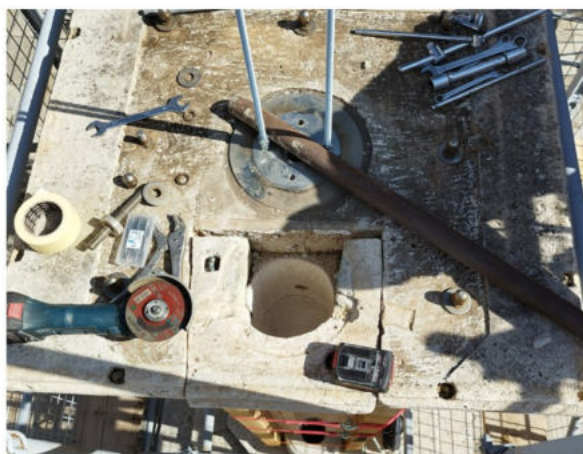

FOTO: HRZ - Hrvatski restauratorski zavod / Ministarstvo kulture i medija / Javna objava

Tako je tijekom 2019. godine na Orlandov stup, u suradnji s Građevinskim fakultetom u Zagrebu, postavljeno sedam uređaja za praćenje rasta pukotina. Početkom 2020. godine u Dubrovniku je održan i prvi sastanak stručnog tima za određivanje daljnjeg stručnog pristupa problematici postojećih oštećenja. Pozvani su stručnjaci ICCROM-a (Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property), UNESCO-a te predstavnici i stručnjaci Ministarstva kulture i medija, Hrvatskog restauratorskog zavoda i Zavoda za obnovu Dubrovnika, kako bi razmotrili prikupljene podatke te izradili detaljan plan spašavanja Orlandova stupa.

Metode istraživanja

U razdoblju od 2021. do kraja 2022. godine nastavljeno je praćenje rasta pukotina. U međuvremenu su obavljena dodatna istraživanja poput istraživanja dinamičkih parametara, sondažno i strukturalno istraživanje jezgre stupa, podljepljivanje nestabilnih dijelova kamena i ultrazvučno istraživanje pukotina. U tom se razdoblju stručni tim sastao dva puta, revidirajući sve rezultate i dinamiku istraživanja. U listopadu 2022. godine je službeno zaključen statički monitoring kojim je potvrđeno da se pukotine progresivno šire. Trebalo je nešto hitno poduzeti!

FOTO: HRZ - Hrvatski restauratorski zavod / Ministarstvo kulture i medija / Javna objava

Početkom 2023. godine, kad su obavljani preventivno-sigurnosni zahvati podupiranja, postavljani su novi uređaji za praćenje ponašanja pukotina. Potom su obavljani zahvati otpuštanja sile u centralnoj osi, ali očekivani rezultat je izostao.

Tako Ministarstvo kulture i medija sredinom studenog 2023. javlja kako je "osnovni razlog neuspjelog pokušaja je veliko trenje između vanjskog plašta cijevi matice i epoksi smole kojom je zaliven prostor između cijevi matice i okolnog kamena, kao i veliko trenje navojnog spoja cijevi matice".

Pukotine rastu

Pukotine su nastavile rasti, a stručnjaci su zaključili da je vrijeme za invazivniju metodu. "Nakon dodatnih terenskih pregleda i održanih sastanaka stručnog tima zaključeno je da treba provesti strojno popuštanje sile centralnog trna. Djelatnici Hrvatskog restauratorskog zavoda, prema smjernicama ICCROM-a i uz podršku Ministarstva kulture i medija RH, izradili su novi statički projekt skele i nacrt popuštanja sile, za što su također osigurani svi potrebni tehnički uvjeti.

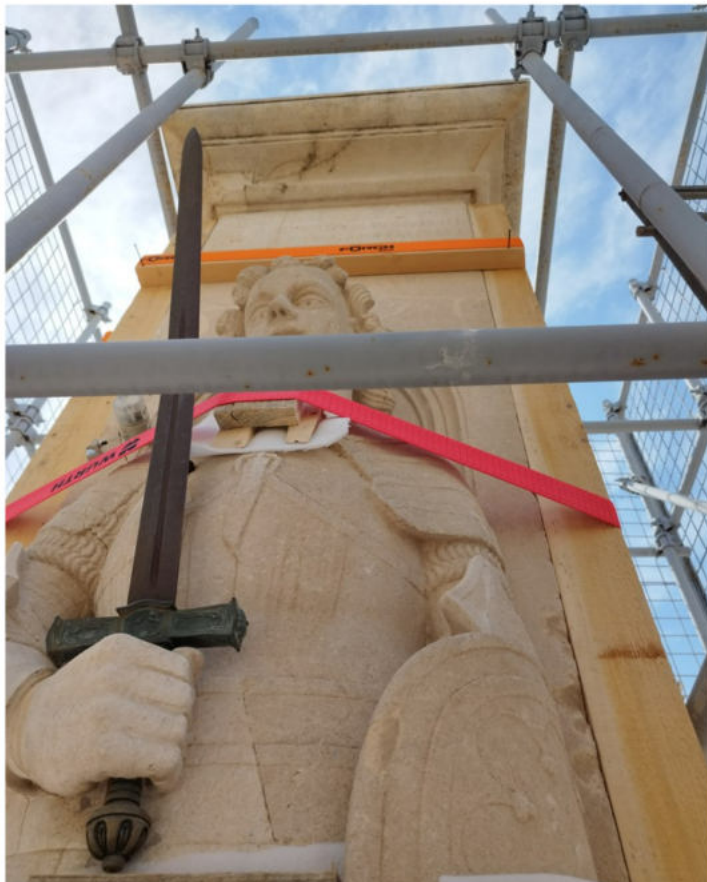

FOTO: HRZ - Hrvatski restauratorski zavod / Ministarstvo kulture i medija / Javna objava

Unutar sljedećih mjesec dana, planira se prenamjena postojeće skele, postavljanje hidrauličke preše i dodatnih uređaja za praćenje konstrukcije, pokušaj strojnog popuštanja sile te demontaža skele i vraćanje stare zaštitne ograde. Tek nakon uspješnog popuštanja sile osigurat će se uvjeti za sistematske konzervatorsko-restauratorske radove.”

Orlandov stup ostaje na svom mjestu

To označava pokušaj da se Orlandov stup obnovi bez uklanjanja, što je naposljetku i odlučeno te javno komunicirano. Iako trajno izložen atmosferilijama (poglavito visokim temperaturama koje poprilično utječu na pojavu i širenje pukotina) te neobjašnjivim vandalskim napadima i oskrnućima, Orlandov stup nastavlja svoju misiju.

Iako kip slavnog junaka ostaje stajati kao ustrajni podsjetnik na slobodu čovjeka, primjer je ogromnih izazova s kojima se susreće struka pri restauraciji i konzervaciji spomenika. Bez obzira na nove tehnologije i suvremene metode obnove koji su nam danas na raspolaganju, samo vrijeme će pokazati koliko su uspješno primjenjive u ovom specifičnom slučaju.

Ovaj članak osmi je dio serijala "Obnove baštine" autorice Ane Mičić koji je objavljen u okviru programa poticanja novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke medije. Serijal možete pronaći prateći ovu poveznicu.

VEZANE TEME: OBNOVE BAŠTINE

Obnove baštine kroz tri generacije jedne obitelji: od spašavanja oslika do karbonskih mreža

(NE)OBNOVLJENA BAŠTINA: Kako proširena stvarnost oživljava zaboravljeno nasljeđe

SUSEDGRAD JE SAM: Ovako nestaje posljednji stari grad Medvednice

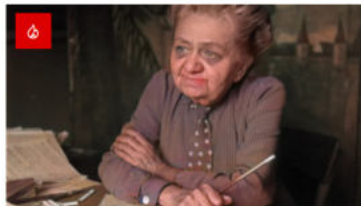

MAŠKOVIĆA HAN NEKAD I SAD: Put do obnove bio je popločen projektima, papirima i sudovima

UPRAVO SE ČITA

Ubojstvo posljednjih vlasnika Poznanovca, Grete i Nikole Ritter do danas nije riješeno, a njihov dvorac naočigled svih nastavlja propadati

Kako je Marija Jurić Zagorka pisala Gričku vješticu istražujući stvarne slučajeve progona nedužnih žena

Na zemlji svetog Martina i danas stoji templarska crkva sagrađena na točki staroslavenskog svetog trokuta

Bio je to početak potrage za staklenim gradom, kad su Željko Malnar i Borna Bebek krenuli na istok pronaći čarobno mjesto iz drevnih pripovijesti

Nikola Zrinski sultanu je rekao da gradi tor za ovce, a zapravo je sagradio Novi Zrin, utvrdu od koje danas nije ostao ni kamen na kamenu

“Čuvaj se senjske ruke!” Zaboravljeni podvizi uskoka, legendarnih ratnika koji su reputaciju iskovali u kovitlacu totalnog rata

Sadržaj nije dopuštena prenosi bez odobrenja © Portal Blaga & misterije 2017-2023

[Impressum](#) [Oglašavanje](#) [Pravila prijenosa sadržaja](#) [Misija i vizija](#) [Privatnost](#)
[Lokacije starih samostana i crkava u Hrvatskoj](#) [Lokacije utvrda, gradina i dvoraca u Hrvatskoj](#)

[Postavke privatnosti i kolačića](#)

Upravlja Google. Usklađeno s IAB-ovim TCF-om. ID CMP-a: 300

